

Suvestinė 2014 m. savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaita

1. Savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitų pristatymo laikas.

Bendruosiuose savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatuose, patvirtintose Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2013 m. gruodžio 19 d. įsakymu Nr. V-1203 „Dėl Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymo nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ (toliau – Įsakymas) nurodyta, kad savivaldybės administracijos direktorius kasmet iki gegužės 1 d. pateikia Higienos institutui savivaldybės tarybos patvirtintą savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitą. Higienos institutas šias ataskaitas skelbia savo interneto svetainėje. 2015 m. iki Įsakyme nurodyto termino ataskaitas pateikė 42 savivaldybės (70 proc., sąrašas 1 priede). Higienos institutas 2015-04-14 d. raštu paragino savivaldybes laiku pristatyti ataskaitas. 7 savivaldybių atstovai raštu arba žodžiu informavimą, kad vėluos, nurodydami to priežastį (40 proc. nepristačiusių). Pagrindinė vėlavimo pristatyti ataskaitas priežastis – dėl savivaldos rinkimų įprastai nevykę savivaldybių tarybų posėdžiai. Higienos institutas baigė rinkti ataskaitas birželio 10 d. **Rekomendacija:** ataskaitas pateikti savivaldybių taryboms anksčiau, ir jas pristatyti Higienos institutui iki gegužės 1 d.

2. Savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitų turinys. 2014 metais buvo rengiamos dviejų tipų ataskaitos:

a) dauguma (88 proc./53 vnt.) ataskaitų parengtos remiantis savivaldybių tarybų patvirtintomis programomis. Šio tipo ataskaitas dažniausiai sudaro 3 dalys: bendroji dalis, savivaldybei būdinga dalis ir rekomendacijos. Bendroji dalis yra bent dalinai pastovi ir kartojasi kiekvienais metais, ją papildant paskutinių metų duomenimis. Jos tikslas – įvertinti svarbiausių sveikatos bei su sveikata susijusių aplinkos rodiklių lygius ir dinamiką savivaldybės teritorijoje. Savivaldybei būdingoje dalyje analizuojamos specifinės problemos ir rodikliai, kurie toje savivaldybėje turi ekstremalias reikšmes, lyginant su kitomis savivaldybėmis. Šioje dalyje aprašomos savivaldybėje vykdytos valstybinės ir savivaldybės visuomenės sveikatos programos, taip pat savivaldybėje vykdytų atrankinių tyrimų rezultatai. Ataskaitų pabaigoje pateikiamos išvados arba apibendrinimas ir rekomendacijos tolimesniems veiksams.

b) 7 savivaldybės parengė ataskaitas remdamosios nauju savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos modeliu ir Sveikatos apsaugos ministro įsakymu patvirtintu rodiklių

sąrašu. Tokias ataskaitas pateikė Kaišiadorių rajono savivaldybė, Klaipėdos rajono savivaldybė, Šalčininkų rajono savivaldybė, Širvintų rajono savivaldybė, Varėnos rajono savivaldybė, Vilniaus miesto savivaldybė, Vilniaus rajono savivaldybė.

4 ataskaitos pateiktos kartu su funkcijų ataskaita, kur stebėseną yra viena iš šios ataskaitos dalių. Tokias ataskaitas pateikė Jurbarko rajono, Radviliškio rajono, Šilalės rajono ir Visagino savivaldybės.

Rekomendacija: nuo kitų metų savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitą rengti remiantis Įsakyme esančiu savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių sąrašu bei remiantis Higienos instituto rekomendacijomis (<http://www.hi.lt/uploads/pdf/leidiniai/Rekomendacijos/Savivald.%20ataskaitu%20rasymo%20vadovas.pdf>).

3. Ataskaitų apimtis svyravo nuo 14 iki 91 puslapio, vidutiniškai ataskaitos apimtis buvo 34 puslapiai. Taip pat 10 ataskaitų turėjo priedus, kurių apimtis buvo 4 – 41 puslapis, vidutiniškai – 19 puslapių. Pagal rekomendacijas ataskaitų apimtis neturėtų viršyti 15 puslapių, taigi dauguma savivaldybių padidindamos ataskaitos apimtį, rekomendacijos nesilaikė. Lyginant ataskaitų, rengtu remiantis senu ir nauju rodiklių sąrašais, vidutinė apimtis skyrėsi 9 puslapiais (25 ir 34 psl.). Tačiau Higienos institutas ir toliau savivaldybėms **rekomenduoja** trumpinti ataskaitas iki numatytų 15 puslapių, nes kitu atveju informacija greičiausiai nepasieks politikų, nes pranešimas jiems turi būti maksimaliai aiškus ir trumpas.

4. Išvados ir rekomendacijos – viena svarbiausių dalių politikos formuotojams. Beveik visose ataskaitose pateikiamos išvados arba apibendrinimas (95 proc./ 57 vnt.) ir rekomendacijos (85 proc./51 vnt.). Išvadų skaičius svyruoja nuo 3 iki 29, vidutiniškai pateikiama 10 išvadų. Rekomendacijų skaičius yra nuo 2 iki 33, vidutiniškai pateikiama 10 rekomendacijų. Tačiau nors vidurkiai sutampa, paprastai ataskaitose išvadų ir rekomendacijų skaičius nesutampa ir rekomendacijos kai kuriose ataskaitose iš išvadų ir nagrinėtos medžiagos neseka, o veikia pateikiamos bendros rekomendacijos kaip pagerinti gyventojų sveikatą ir savivaldybės infrastruktūrą. **Rekomendacija:** ataskaitose pateikti iš ataskaitos turinio sekančias išvadas ir rekomendacijas.

5. Atrankiniai tyrimai 2013 m. buvo atliekami 18 savivaldybių. Dauguma jų buvo mokinių tyrimai: mokinių mitybos įpročiai, kuprinių svorio tyrimai, moksleivių gyvenimo tyrimai, paauglių žalingų įpročių, paauglių patyčių paplitimo, alkoholio vartojimo tarp jaunimo tyrimas, 7-9 klasių mokinių požiūris ir su rūkymu susijęs elgesys, 9-11 klasių mokinių miego ypatumų ir mokymosi rezultatų sąsajų tyrimas, ikimokyklinio amžiaus vaikų gyvenimo tyrimas. Šių tyrimų rezultatai buvo lyginami arba su ankstesniais metais savivaldybėje vykdytais tyrimais,

arba nelyginami su niekuo. Lyginimų tarp savivaldybių arba su Lietuvos vidurkiu neatlikta tikriausiai dėl to, kad naudotos skirtingos tyrimo metodikos.

Taip pat savivaldybėse buvo vykdomi suaugusiųjų tyrimai: apklausa "65 metų amžiaus ir vyresnių asmenų sveikatos netolygumai Lietuvoje", "Lietuvos gyventojų mityba ir fizinis aktyvumas", šeimos gydytojų apklausa „Tabako vartojimas Lietuvoje ir gydytojų požiūris, suvokimas bei praktika“, mitybos įpročių ir fizinio aktyvumo tyrimai, suaugusiųjų gyventojų gyvenamosios tyrimai, vyresnio amžiaus gyventojų traumatizmo priežasčių tyrimai, aplinkos triukšmo tyrimas, apklausa "Nutukimo ir antsvorio paplitimas Panevėžyje", apklausa "Panevėžio miesto gyventojų požiūris į sveiką gyvenimo būdą ir fizinį aktyvumą".

6. Mokyklinio amžiaus vaikų sveikatos stebėseną savivaldybėse vykdoma skirtingai. Visose savivaldybėse mokiniai kasmet atneša sveikatos pažymą (forma 027-1/a) į ugdymo įstaigas, visuomenės sveikatos specialistai kaupia informaciją apie kasmetinius mokinių sveikatos profilaktinius patikrinimus, ją apibendrina bei ne rečiau kaip 1 kartą per metus (mokslo metų pradžioje) pateikia mokyklos bendruomenei bei kitoms institucijoms teisės aktų nustatyta tvarka. Taigi, mokyklos kasmet surenka informaciją, tačiau ar ją perduoda biurams ir integruoja į savivaldybės visuomenės sveikatos stebėseną, nėra žinoma. 33 savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitose informacija apie vaikų sveikatos būklės patikrinimus ir jos rezultatus pateikta, 27 – ne. Tačiau ši informacija gali būti pateikiama atskiru pranešimu arba bet kokiomis kitomis savivaldybei priimtinais formomis ir nebūti savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitos dalimi. Tikėtina, kad sukūrus ir įdiegus vaikų sveikatos stebėsenos informacinę sistemą, moksleivių sveikatos būklės analizei bus skirtas didesnis dėmesys.

7. Ataskaitų kokybė. Vertinant ataskaitas, pastebėta, kad daugumos jų kokybė gerėja, jos vis labiau pritaikomos vietinės politikos tikslams, pateikiamos išvados ir rekomendacijos tolimesniam veikimui. Tačiau kai kurioms savivaldybėms vis dar nepavyksta informacijos pateikti glaustai, politikams suprantama kalba. Ataskaitose pateikiama gausybė lentelių ir grafikų, iš kurių net neaišku, koks šių skaičių pateikimo tikslas ir kas norėta pasakyti. Kitais metais, kai visos savivaldybės stebėseną vykdys pagal 2013 m. gruodžio 19 d. įsakymu Nr. V-1203 „Dėl Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymo nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ ir pagal poreikį vadovausis savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitų rašymo rekomendacijomis, dalies anksčiau aptartų trūkumų turėtų būti išvengta.

Su atskiromis ataskaitomis galima susipažinti Higienos instituto interneto svetainėje adresu: <http://www.hi.lt/lt/savivaldybiu-visuomenes-sveikatos-stebesenos-ataskaitos.html>.

1 priedas.

Savivaldybių, laiku pristačiusių visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitas, sąrašas

1. Akmenės rajono savivaldybė
2. Alytaus miesto savivaldybė
3. Alytaus rajono savivaldybė
4. Anykščių rajono savivaldybė
5. Biržų rajono savivaldybė
6. Ignalinos rajono savivaldybė
7. Jonavos rajono savivaldybė
8. Joniškio rajono savivaldybė
9. Jurbarko rajono savivaldybė
10. Kaišiadorių rajono savivaldybė
11. Kazlų Rūdos savivaldybė
12. Kėdainių rajono savivaldybė
13. Kelmės rajono savivaldybė
14. Kretingos rajono savivaldybė
15. Lazdijų rajono savivaldybė
16. Marijampolės savivaldybė
17. Mažeikių rajono savivaldybė
18. Molėtų rajono savivaldybė
19. Neringos savivaldybė
20. Pagėgių savivaldybė
21. Pakruojo rajono savivaldybė
22. Panevėžio miesto savivaldybė
23. Panevėžio rajono savivaldybė
24. Pasvalio rajono savivaldybė
25. Rietavo savivaldybė

26. Rokiškio rajono savivaldybė
27. Šakių rajono savivaldybė
28. Šalčininkų rajono savivaldybė
29. Šiaulių miesto savivaldybė
30. Šilalės rajono savivaldybė
31. Šilutės rajono savivaldybė
32. Švenčionių rajono savivaldybė
33. Tauragės rajono savivaldybė
34. Trakų rajono savivaldybė
35. Ukmergės rajono savivaldybė
36. Utenos rajono savivaldybė
37. Varėnos rajono savivaldybė
38. Vilkaviškio rajono savivaldybė
39. Vilniaus miesto savivaldybė
40. Vilniaus rajono savivaldybė
41. Visagino savivaldybė
42. Zarasų rajono savivaldybė